

Laboroktól a kreatív technológiai HUB-okig

Beszélgetés Barcza Dániellel

SERES SZILVIA

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetemet 2012-ben Európa top 100 design- és művészeti intézménye közé választották, portfóliója Magyarországon egyedülálló, nemzetközi összehasonlításban is kimagasló. Több mint két évszázados szellemi fejlődése tanodából főiskolává, egyetemmé, majd napjainkra kreatív innovációs és tudásparkká alakította. Korábbi laboratóriumairól, az átalakulásról és az új Kreatív Technológiai HUB-okról Barcza Dániellel, a MOME korábbi Eco Lab alapítójával, az egyetem jelenlegi stratégiai és kutatási rektorhelyettesével, az Innovációs Központ szakmai igazgatóhelyettesével beszélgettünk.

Mikor és milyen céllal jött létre az első labor az egyetemen?

BARCZA DÁNIEL: Kopek Gábor rektorságának második ciklusa alatt kezdte el kialakítani a horizontális laborok rendszerét. Az első, a Kreatív Technológiai Labor Ruttkay Zsófia vezetésével jött létre, amit követett az EcoLab 2010-ben, illetve továbbiak is. Az volt a céljuk, hogy a klasszikus, diszciplináris megközelítés helyett a hallgatók – tematikusan – valós problémákkal találkozzanak. Ahelyett, hogy építéssel, formatervezéssel, textil- és

divattervezéssel, azaz kizárólag a saját szakmai vonalukon felmerülő kérdésekkel foglalkoztak volna, a „Labok” keretében olyan nem diszciplináris témákat vetettünk fel, mint például a digitális átalakulás, a technológia alkalmazása, fenntarthatóság vagy különböző szociális témák. Ennek köszönhetően jöttek létre a horizontális laborok, amelyek önálló kutatási projekteket vittek, akár konceptuális, akár valós piaci alapúakat. Ezek remek platformok voltak arra, hogy különböző szakterületekről érkező hallgatók interdiszciplináris, valamilyen formában megvalósuló projekteken dolgozzanak együtt.

BARCZA DÁNIEL

Hogyan működött az EcoLab?

BD: A MOME EcoLabbal az elsődleges célunk az volt, hogy a fenntarthatóság témája bekerüljön az oktatásba, és ne csak graduális, kurzusokba ágyazott kereteken belül jelenjen meg, hanem szabadabb módon is. Volt egy változó létszámú, általában 10–15 fős csapat, akik az izgalmas tematikáknak köszönhetően lelkesedésből vettek részt a közös munkában. Az EcoLab – ahogyan az összes többi is – féléves kurzusokat vagy kurzusketet (egyhetes intenzív munkát) is meghirdethetett az őszi és tavaszi félévben.

Több irányból közelítettük meg a fenntarthatóságot, például az ökológiai fenntarthatóság (ökodesign), a társadalmi fenntarthatóság (szociális design) vagy a gazdasági fenntarthatóság (társadalmi vállalkozás, körforgásos gazdaság) irányából. A Labot Fehér Borival indítottuk el közösen, aki 2015-ben vette át tőlem a vezetést. A labor profilja addigra módosult az általános fenntarthatóságból egy társadalmi fenntarthatósági irányba, és fő profilja a szociális design lett.

Fotó: Bujnovszky Tamás

MOME, főbejárat

Több projektet vittünk, de ami a legrégebb óta működik és még most is fut, az a Felhőgyár a Bódva-völgyben és most már azon is túl, ahol mélyszegénységben élő, többségében roma közösségekkel szociális designmódszertanokat fedezünk fel, és kisebb beavatkozásokat teszünk a helyi közösség segítségének érdekében. A Felhőgyár egy szociális designműhely, ami kísérlet volt arra, hogy a kreativitás és a design gondolkodás új perspektívákat nyisson a társadalmi problémák megoldására. A Felhőgyárban mélyszegénységben élő gyerekek fiatal designerekkel, divattervezőkkel, építészekkel és grafikusokkal alkotnak közösen, és gyártanak személyes jövőképet vagy közösségi perspektívát. Fontos volt, hogy a MOME különböző területeiről jövő hallgatói lássák, hogy milyen a valóság egy Borsod-Abaúj-Zemplén megyei településen.

MOME, MASTER, belső terek

Milyen laborok jöttek még létre?

BD: 2012-ben megalakult a TransferLab, amely az Elméleti Intézetből induló kezdeményezés volt Veres Bálint vezetésével, néhány végzős designerhallgatóval. Fő profilja a kultúra, a társadalom és design metszetének a felfedezése, kutatása volt. Nagyon hamar eljutottak az inkluzív tervezéshez és az esélyegyenlőség témaköréhez. Sok párhuzamosság alakult ki a laborok között.

2013-ban indult el Digital Craft Lab Lipóczi Ákos vezetésével. Ez a labor a digitális tárgyalotásnak, 3D-nyomatásnak, az additív technológiáknak, a számítógép által vezérelt gyártástechnológiáknak a craft irányú, kisszériás felhasználását kutatta. 2015-ben indult el a Food Lab, ami a gasztronómiai tervezés területét kezdte el felfedezni. Nagyon inspiráló és szerteágazó volt ez a sok terület. Egyértelműen látszott, hogy a designresearch-nek, artistic

research-nek, tehát a designorientált kutatási tevékenységnek abszolút van helye Magyarországon. Hazánkban viszonylag kevés művészeti egyetem foglalkozik az oktatástól függetlenül kutatásfejlesztéssel és innovációs tevékenységgel.

Mi volt az oka annak, hogy a MOME-n korábban sikeresen működő horizontális laborrendszer átalakult?

BD: A többéves tapasztalatból kiderült, hogy a sikerek ellenére vannak korlátai ennek a rendszernek. Például egy-egy tematika – holott az volt a céljuk, hogy tágabb perspektívát adjanak a hallgatóknak – beszűkítette a kutatás horizontját és eszközeit. Manapság annyira komplexek a problémák, hogy egyszerre kell tudnunk technológiai, szociális design és fenntarthatósági

fotó: Sárközi Péter, Szántó Gergely

MAGNETIC HEROES TEAM: *Óriáskerék*, 2017, mikrokontrollerrel vezérelhető játék, „Be STEAM!” projekt, Digital Craft Lab, résztvevők: a Zuglói Általános Iskola 5. osztályos tanulói, tervezők: **ALSCHER BETTINA, CSER BOGLÁRKA, KISKÉRY DÁNIEL, KOMPORDAY DÓRA**

válaszokat adni. Az a fajta elkülönülés, ami a diszciplinaritás okán már megvolt az egyetemen, az itt is elkezdett kialakulni. A Kreatív Technológiai Labor elsősorban múzeum- és interaktív technológiákkal foglalkozott, az EcoLab a szociális design témáival, a Transfer Lab az esélyegyenlőséggel. Beszűkültek az egyetemek. Ha a laborok között nagyobb lett volna az átjárhatóság, akkor még izgalmasabb lett volna a történet. Egyszerre láttuk ennek az előnyeit és a hátrányait. 2016 tájékán kezdtünk el azon gondolkodni, hogy hogyan lehet újragondolni ezt a rendszert.

Ezt segítette, hogy az egyetem egy állami beruházás keretében fejlesztési programba kezdhetett?

BD: 2014-ben a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem egy kiemelt állami beruházás keretében Közép-Európa egyik legnagyobb egyetemi fejlesztési programját indította el

és vitte végig. Ez nemcsak infrastruktúrafejlesztés volt, hanem újragondoltuk az egyetemi működést is. Volt lehetőségünk figyelembe venni, hogy a design- és művészeti képzés, a kreatívipari képzés mit jelent a 21. században. Újradefiniáltuk magunkat. Létrejött Kopek Gábor, volt rektorunk vezetésével egy szakmai think-tank-csoport, a MOME Laboratory, ami a 21. századi designegyetemet és annak feladatát határozta meg, amelyhez nagyon fontos elem volt a horizontális laborok tapasztalata.

Bejártuk Európa és Észak-Amerika a világranglisták élvonalába tartozó, markáns karakterrel rendelkező, elit oktatási intézményeit, megnéztük a „jó gyakorlatokat”, voltunk innovációs központokban Izraelben, Finnországban, Hollandiában. Azt láttuk, hogy jó úton haladunk, illetve hogy a kutatás megjelenítése az oktatásban szintén releváns. A nem tradicionális képzési programok, peer programok – amikor a hallgatók egymástól tanulnak – nagyon relevánsak. Kialakítottunk egy új egyetemi koncepciót, amely a klasszikus akadémiai, elefántcsonttoronybeli elitképzés helyett egy nyitott képzést preferál, és fő profiljának

nem pusztán az oktatást jelöli meg, ami a 21. században csak egy missziója az egyetemen, hanem a kutatást és a fejlesztést, ezek társadalmisítását, piacosítását, azaz az innovációt is.

Így jött létre a hárompólusú egyetemmodell, amelyben van egy akadémiai pólus, ami az alap – a mester- és doktori képzés –, van egy innovációs pólus, ami a kutatás-fejlesztés-innováció, illetve tudástranszfer-tevékenység, és van egy technológiai pólus, ami meg a korábbi műhelyeket, stúdiókat, műtermeket technológiai, prototípusalkotó központba rendezte. Ezek az egyetemen belül mindenki számára hozzáférhető, igénybe vehető központok. A kialakult koncepcióhoz az infrastruktúrával is követtük. Fizikailag ezt képezi le a mostani campusunk, ahol létrejött az akadémiai pólusunk az alap- és mesterképző épülettel, van egy innovációs központunk, és van egy technológiai parkunk.

A MOME Innovációs Központ (MOME IK) vette át a korábbi laborok szerepét?

BD: A MOME IK felépítésével egy masszív, kreatív kutató- és fejlesztőközpontt szeretnénk volna létrehozni, ami új tudás létrehozásával foglalkozik, és e köré egy szolgáltató környezetet hoztunk létre, ahol megtalálható a pályázati iroda, a tudástranszfer-iroda, a projektmenedzsment-iroda, azaz rengeteg támogató és menedzsment-funkció segíti a tevékenységet, hogy ne csak koncepciókat hozzunk létre, hanem meg is valósuljanak a projektek, legyenek spin-offok belőlük, és legyen piaci, társadalmi hasznosításuk. Ennek a keretein belül jött létre Magyarország első kompetenciaközpontja, a Design Kompetencia Központ (DKK), amelynek célja a hazai vállalkozások támogatása design- és kreatív ismeretekkel.

Amit az egyetemünk nagyon jól tud, az a kreativitás: a nem szokványos megoldások létrehozása, a kísérletezés, az emberközpontú alkotás, világunk humanizálása, a jövő kitalálása. Ezt a különleges erőt akarjuk hasznosítani napjaink nagy kihívásainak megoldására, a technológiai átalakulás, az ökológiai változás, illetve a társadalmi problémák kezelésére. Ennek megfelelően három kutatási gyűjtőterületet, HUB-ot jelöltünk ki, ami alatt további hat altémával foglalkozunk.

A Kreatív Technológiai HUB a különböző digitális és analóg technológiai eszközök nem szokványos alkalmazhatóságát kutatja a design, a művészet, a média, a digitális film, az információs technológia, a biotechnológia, a hálózattudomány, a smart technológiák, a múzeumpedagógia, a kulturális örökségvédelem és számos más diszciplína határterületein.

A Kreatív Fenntarthatóság HUB a szociális design, a participatív tervezés és az ecodesign eszközeivel keres megoldásokat egy alacsony ökológiai lábnyomú, körforgásos működésű, fenntartható életmód és gazdaság kialakítására, valamint a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére és a hátrányos közösségek rezilienciájának fejlesztésére.

A Stratégiai Kreativitás HUB a kreativitás különböző módszertanait kutatja, alkalmazza és teszi hozzáférhetővé mindenki számára a társadalom és a gazdaság különböző területein a közneveléstől a közgazgatáson át az egészségügyig és az üzleti világig. A HUB kiemelt célja a designgondolkodás (design thinking) és a kreatív tanulás integrálása a hazai köznevelésbe. A három HUB-ban mindenféle konstellációban működhetnek a dolgok. Az azonosságuk az, hogy milyen problémákra és milyen eszközökkel adnak választ.

Mennyire átjárhatóak a HUB-ok?

BD: A cél a minél nagyobb átjárhatóság és a rugalmasság. A korábbi laborműködéssel ellentétben most nagyon gyorsan át tudjuk csoportosítani a szakterületeinket, és létre tudunk hozni egy interdiszciplináris csapatot, amiben van social designer, módszertani szakértő, immerzív médiaszakértő, service design szakértő stb. Ez a flexibilitás volt az oka, hogy megszüntettük a laborokat, és új struktúrát alakítottunk, mert egyre komplexebb, jóval több és jóval nagyobb volumenű projektekkel foglalkozunk.

Nem tudjuk, mit hoz a holnap. Ezt tapasztalhatjuk például a koronavírus kapcsán. Pár hónappal ezelőtt a digitális oktatás és az e-learning jóval kisebb szerepet játszott az oktatásban. Ma gyakorlatilag elképzelhetetlen enélkül a köz- és felsőoktatás. Ez teljesen új feladatokat ad a MOME IK számára. Az új kutatási struktúrában pár nap alatt át tudtuk csoportosítani a kutatóinkat, és ki tudtuk alakítani egy új e-learningfejlesztő csapatot oktatási, technológiai, szolgáltatástervezési és design thinking szakértőkből. Ez a korábbi laborstruktúrában jóval nehezebb folyamat lett volna.

Hogyan integrálódik az oktatásba az új struktúra?

BD: Korábban a laborok kurzusokat kínáltak, amelyeket egy-egy szak befogadott. Az utóbbi években átalakítottuk a tanterveket. Kialakítottuk a KFI-kurzusokat, amelyek célja, hogy a hallgatók a kutató- és innovációs módszereket és az innovációmenedzsment alapjait sokszor éles projektek keretei között ismerjék meg. Jelenleg két féléven vagyunk túl, és nagyon pozitív a tapasztalat. Az is jól látszik, hogy a

horizontális, interdiszciplináris együttműködés mellett a vertikális integráció, a különböző korosztályok, évfolyamok, az alap-, mester- és doktori képzési szintek közötti együttműködés is komoly inspirációt jelent a résztvevőknek.

Milyen projektek futnak jelenleg?

BD: Több design research projekt is fut párhuzamosan, amik többsége a koronavírus-helyzetre reagál. Az emergens technológia kutatócsoport videójátékokat fejleszt, és egy nemzetközi Game Jamet szervez, ami a vírushelyzetre és az álhírek problémájára reagál. A soft interface kutatócsoport speciális maszkokat tervez, amelyek antivirális tulajdonságúak, vagy hőre és fényre változtatják a rajtuk lévő nyomtatott információkat. Emellett fejlesztünk kulturális intézménynek service design koncepciót, kialakítás alatt van egy bio design labor, illetve fejlesztünk szociális vállalkozási modellt mélyszegénységben élő roma közösségnek.

A legfrissebb eredmény a szociális design kutatócsoport által fejlesztett Segítő Pakk termékcsalád a kényszerű izolációs helyzetre. Ezek a szakértőkkel összeállított

dobozok olyan termékeket tartalmaznak, amelyek az otthoni elzártságban segítenek egy-egy nehéz élethelyzetben, idős embereknek a higiéniaiban, kismamáknak a csecsemőgondozásban vagy hátrányos helyzetű családoknak a gyerekek otthoni képességfejlesztésében. A dobozok tartalma letölthető, boltban beszerezhető, az egyedi tervezésű termékek a mellékelt útmutatók alapján otthon elkészíthetők. Így aki szeretne segíteni egy rászorulóknak, össze tudja állítani, majd a dobozt postán el tudja küldeni. Azt gondolom, ez a termék jól példázza a gondolkodásunkat és azt, hogy mi a valódi szerepe a kreatív innovációnak.

A kutatás az NKA támogatásával valósult meg.

Sorozatunk következő részében a szerző Ruttkay Zsófiával beszélget a MOME első laboratóriumáról, a TechLabról.

Felhőgyár, 2014, szociális designműhely, melyet a MOME EcoLab és a Bódvaszilasi Általános Iskola hozott létre

Fotó: Kustosz Nikolett